

Engeström, Y. & Niemelä, A-L. & Nummijoki, J. & Nyman, J. (toim.) 2009. Lupaava kotihoito – uusia toimintamalleja vanhustyöhön. Jyväskylä: PS-kustannus.

Teos esittelee Helsingin yliopiston ja Helsingin kaupungin terveyskeskuksen yhteisessä Lupaava-hankkeessa kehitettyjä toimintamalleja. Kirjaan on koottu tutkittua ja käytännössä kokeiltua tietoa toimintatavoista, jotka auttavat kotona asuvaa vanhusta selviämään paremmin. Kirjassa esitellään useita hoito-, kuntoutus- ja hoivatyöhön soveltuvia menetelmiä. Tausta-ajattelu on vanhusta kunnioittava, kiireetön ja ihmisen toimijuutta tukeva työ-ote, jota osapuolet toteuttavat yhdessä neuvotellen ja päätöksiä tehden. Kotihoitoa on kehitettävä yhteistoiminnalliseen ja tasa-arvoiseen suuntaan. Tämä edellyttää, että palveluiden tuottajilla, asiakkailta ja omaisilla on selkeä kokonaiskuva mitä palveluja on saatavilla ja että osapuolet käyvät ennakoivaa ja jatkuvaa vuoropuhelua.

Teos alkaa katsauksella, miten kotipalvelu ja kotisairaanhoido ovat muuttuneet kotihoidoksi. Kotihoidon tarpeen taustalla on usein toimintakyvyn heikkenemisen vauhdittama syrjäytyminen. Teoksessa jäsennetään vanhusten syrjäytymistä monesta näkökulmasta. Syrjäytyminen köyhyytenä ja yksinäisyytenä saa rinnalleen toiminta- ja liikkumiskyvyn menettämisen ja muistisairauden. Mielenterveys- ja päihdeongelma voivat muodostaa moninaisen ongelmakentän ja lisätä syrjäytymistä, yksinäisyyttä, eristäytymistä, pelkoa ja häpeää. Alkoholi- ja mielenterveysongelmat näyttäytyivät viidenneksellä tämän teoksen aineistossa, joten niiden ehkäisyyn, varhaiseen tunnistamiseen, puuttumiseen ja hallintaan tulee kiinnittää vakavaa huomiota. Useissa palveluissa apua tarvitsevat mielenterveys- ja päihdeongelmaiset käännytetään pois, mutta kotihoito ei niin voi tehdä. Työntekijät tarvitsevatkin koulutusta, työnohjausta ja konsultaatiotukea näiden ongelmien työstämiseen.

Teoksessa esitellään ehdotuksia toimintamalleista, joiden avulla kotona asuvien yksinäisyyttä ja syrjäytymisriskiä voidaan vähentää. Vuorovaikutukseen ja osallisuuteen tarvitaan ihmisiä ja aikaa, koska ikääntymisen myötä toiminta hidastuu. Yhtenä mielenkiintoisena vaihtoehtona esitellään pitkäaikaistyöttömien ja kotihoidon yhteistyömalli. Kotihoidon tukiryhmien työn tavoitteena on vastata vanhuksen avuntarpeeseen kiireettömästi ja edistää pitkäaikaistyöttömän työhönvalmennettavan kuntoutumista työhön ja jatkosijoittumista koulutukseen tai palkkatyöhön. Vähävaraisille suunnattu maksuton palvelu voi käsittää esimerkiksi keskustelua, ääneen lukemista, kodin siistimistä, kaupassa käyntiä tai kiireetöntä ulkoilua vanhuksen kanssa. Käynnin kesto on noin kolme tuntia kerrallaan. Tavoitteena on yksinäisyyden lievittäminen, toiminta- ja liikkumiskyvyn pitäminen yllä luonnollisella tavalla päivittäisissä puuhissa. Keskeistä on, että vanhus kokee läsnäoloa, osallisuutta, saa apua ja tukea päivittäisiin toimiinsa samalla kun työhönvalmennettava saa voimaannuttavaa ohjausta, työtä ja toimintaa.

Teoksessa kerrotaan arkiliikkumisen tehostamisesta, yksinäisyyttä lievittävästä puhelinrinkitoiminnasta, muistisairauksien hoidosta ja hoitopolusta, kotona saatavasta virtuaalikuntoutuksesta, vanhusten suunhoidosta sekä apteekin suorittamasta lääkkeiden annosjakelusta.

Muistisairaudet ovat ja tulevat enenevässä määrin olemaan kotihoidon suuri haaste. Arviolta vuonna 2016 yksistään Helsingissä on noin 10 200 muistihäiriöistä henkilöä. Lupaava - hankkeen yhteydessä kehitettiin muistiasiakkaan kotihoitoa tukeva hoitomalli eli hoitopolku. "Mitä enemmän hoitohenkilökunta oppii muistisairauksista, sitä kärsivällisemmäksi he todennäköisesti tulevat potilaiden moninaisten ja usein erikoistenkin oireiden suhteen."

Kirjan päättää mielenkiintoinen luku, jossa pohditaan kotihoidon tulevaisuutta. Esitellyt toimintamallit korostavat rajoja ylittävää yhteistoimintaa ja palvelujen eheyttämistä. Kestävä muutos saadaan aikaan neuvottelemalla, yhteisellä päätöksenteolla, edistämällä vanhuksen elämisen kokonaislaatua tukemalla toimijuutta ja voimavaroja. Toiminnan eheyttämiseksi ja kehittämiseksi tarvitaan yhteiskehittelyä, solmutyöskentelyä, yhteistoiminnallista työyhteisöä ja palveluja eheyttäviä työvälineitä. Keskeistä on vanhuksen ja läheisten osuus koko hoitokaaren ajan, heidän valintansa, kontrollinsa ja päätöksentekonsa. Lupaava hanke tuotti yhteisen työvälineen Apua kotiin -palvelupaletti asiakkaan, omaisten ja työntekijän neuvottelujen pohjaksi. Yhteistoiminnallisen menettelyn merkitys on suuri tasa-arvon varmistamisessa ja kehittämisessä. Tämä kehitys ei kuitenkaan toteudu ilman tietoisia eettisiä ja humaaneja valintoja ja ratkaisuja päättäjiltä, vanhuksilta ja työntekijöiltä.

Kirjan kirjoittajat ovat tutkijoita ja opettajia, joilla on pitkä kokemus vanhustyön tutkimisesta ja käytännön työstä. Teos on tarkoitettu kehittämisen välineeksi vanhustyötä opiskeleville, sitä tekeville, ikääntyville itselleen ja heidän omaisilleen. Toivottavasti myös päättäjät lukevat sen! Teos tarjoaa uusia kokeilemisen arvoisia ja käyttökelpoisia toimintamalleja vanhustyöhön. Paikoitellen kirja on kuitenkin raskas ja vaikeaselkoinen luettava: asiasisältöä olisi vielä enemmän voinut tiivistää ja painottaa kaavioiden avulla. Samoin keskeiset käsitteet olisi voinut nostaa selkeämmin esille. Kirja on kokonaisuudessaan vahva, antoisa ja moniääninen puheenvuoro vanhusten kotihoidon kehittämiseksi harkitun yhteistoiminnalliseksi.